

18.5.2015

Dnro 3177/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

TAIDEYLIOPISTON PROFESSUURIN TÄYTTÄMISESSÄ OLI ONGELMIA

1

KANTELU

Kantelija A pyysi 21.7.2014 päivätyssä kirjeessään oikeusasiamiestä tutkimaan Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kansanmusiikin professorin täyttämistä hakuselvosteen mukaisesti 1.1.2014–31.12.2018 väliseksi viiden vuoden määräajaksi.

Kantelija oli toiminut Sibelius-Akatemian kansanmusiikin professorina 1.1.2009–30.6.2014. Uuden yliopistolain tultua voimaan 1.1.2009 oli kansanmusiikin professorin rekrytointiprosessi aloitettu vuonna 2012. Tuolloin oli ollut voimassa Sibelius-Akatemian hallituksen 25.1.2012 hyväksymä rekrytointisääntö. Hakuaika oli päättynyt 14.3.2013, mihin mennessä oli tullut kahdeksan hakemusta. Hakijoiden joukossa oli ollut työsuhteiseksi professoriksi 1.8.2014 lukien valittu musiikin maisteri B ja kantelija. B oli ilmoittanut päättävänsä tutkinnostaan puuttuneen osan syksyllä 2013, mutta ei ollut pyytänyt lisääaikaa.

Kantelun mukaan yliopisto ei ollut kuitenkaan menetellyt yliopistolain ja perustuslain yhdenvertaisuuden eikä hakuselvosteen mukaisesti. Yliopiston rehtori oli nimittänyt ehdollisesti ja sisällöltään epäselvästi 22.1.2014 kansanmusiikin professorin tehtävään maisteri B:n, jolla ei ole tuossa vaiheessa ollut tohtorin tutkintoa. Vain valitulle henkilölle oli annettu pätevyymisaika ennen tehtävän vastaanottoa, mikä kantelun mukaan loukkaa hakijoiden yhdenvertaisuutta ja valintamenettelyn objektiivisuutta. Koska nimityksessä oli sivuutettu kantelijan valintaa puoltava kaikkien asiantuntijatahojen kanta, kuten kansainvälisten asiantuntijoiden, rekrytointitoimikunnan sekä akateemisen neuvoston kanta, menettely asiassa oli muutoinkin loukannut rehtorin päätöksellä 22.1.2014 kantelijan oikeusturvaa. Yliopistolaisissa (33 § 3 momentti) ja sitä edeltäneessä professorin ja apulaisprofessorin nimityslaissa ei ole säännöksiä ehdollisesta valinnasta ja pätevyymisajasta.

Kantelun mukaan tapahtumat ilmentävät myös professorin nimitystä ohjaavissa säännöksissä tai niihin perustuvissa määräyksissä olevia puutteita. Professorin tointa hakeneiden ja yliopistoyhteisöjen olisi voitava luottaa siihen, että nimityksessä noudatetaan yliopiston sisäisissä määräyksissä ja hakuilmoituksessa mainittuja kelpoisuus- ja valintakriteerejä. Kantelija pyytää, että eduskunnan oikeusasiamies tutkii asian ja ryhtyy kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aiheutta lain ja niihin perustuvien säännösten noudattamisen ja oikeusturvan toteutumisen kannalta.

Kantelun liitteenä oli muun ohella Professoriliiton lausunto (13.2.2014).

- - -

RATKAISU

3.1

Oikeusasiamiehen toimivalta professuurin täytössä

Perustuslain (731/1999) 109 §:n 1 momentin perusteella oikeusasiamies voi tutkia viranomaisten, virkamiesten ja muiden julkista tehtävää hoitavien menettelyä. Oikeusasiamiehen mahdollisuudet puuttua perustuslain 16 ja 123 §:n ja yliopistolain (558/2009) 3 ja 30 §:n puitteissa itsehallinnollisten yliopistojen toimintaan ja päätöksentekoon ovat nykyisin entistä rajoitetummat. Yliopistolain 3 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Itsehallintoon kuuluu päätöksenteko-oikeus sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista. Siten esimerkiksi työsuhteeseen otetun professorin ansioiden tai kilpailukyvyn punninta ei oikeusasiamiehelle kuulu. Oikeusasiamies ei myöskään voi purkaa tai poistaa nimitystä professorin työsuhteeseen tehtävään.

Sen vuoksi olen seuraavassa rajannut tarkasteluni professuurin täytön menettelyllisiin seikkoihin.

3.2

Tapahtumatiedot

Kantelija oli valittu määrääjäksi kansanmusiikin professoriksi Sibelius-Akatemiaan 24.11.2011. Sitten tehtävä tuli uudelleen haettavaksi. Taideyliopiston Sibelius-Akatemian akateeminen neuvosto hyväksyi kansanmusiikin professorin toimen hakuselosteen 5.2.2013 ja valitsi rekrytointitoimikunnan 26.3.2013. Hakuselosteen mukaan toimi täytetään viiden vuoden määrääjäksi 1.1.2014- 31.12.2018.

Hakuselosteessa määriteltiin valintaperusteiksi huomioitavat ansiot. Sen mukaan tehtävään valittavalta edellytetään korkeatasoista taiteellista pätevyyttä ja kykyä antaa taiteelliseen toimintaan perustuvaa opetusta. Lisäksi edellytettiin soveltuvaa tohtorin tutkintoa, laajaa verkottumista koulutusalan toimijoihin kansallisesti ja kansainvälisesti sekä kansanmusiikin historian ja tutkimuksen tuntemusta ja kykyä vastata tieteellisestä jatkokoulutuksesta. Valintaperusteissa kuvattiin myös muita ansioiksi luettavia seikkoja, joista keskeisimpänä oli hakijan osaamisen monipuolisuus.

Hakuaika päättyi 14.3.2013, mihin mennessä tuli 8 hakemusta, näiden joukossa professoriksi valitun musiikin maisteri B:n ja kantelijan hakemus. Sibelius-Akatemian akateeminen neuvosto valitsi professuurin alaa tuntevan rekrytointitoimikunnan. Se puolestaan ehdotti yliopistolain 33 § 3 momentin edellyttämät asiantuntijat (4), joiden valinnan akateeminen neuvosto vahvisti 23.4.2013. Hakuselosteen perusteella kelpoisuusvaatimuksena oli yksiselitteisesti soveltuva tohtorin tutkinto, vaikkakaan hakuselosteessa ei käytetty kyseistä termiä.

Kahdeksasta hakijasta vain valitulla musiikin maisteri B:llä ei ollut tohtorin tutkintoa hakuajan päättyessä 14.3.2013, eikä hän siten täyttänyt kelpoisuutta hakiessaan professuuria. Sitä hänellä ei ollut myöskään tullessaan valituksi rehtorin ja dekaanin allekirjoittamalla päätöksellä 22.1.2014. Rehtorin päätös valinnasta olikin seuraava: "[B:n nimi poistettu] valitaan Sibelius-Akatemian kansanmusiikin professoriksi. Toimi täytetään ehdollisena 1.8.2014 alkaen viideksi vuodeksi tehtävällä määräaikaisella työsopimuksella. Toimeen nimittämisen ehtona on, että [B:n nimi poistettu] on 1.8.2014 mennessä saanut valmiiksi kaikki tohtorin tutkintoansa liittyvät opinnot ja opinnäytteet."

Taideyliopisto on vastauksessaan selvityspyyntöni 9.10.2014 katsonut, että kelpoisuusvaatimukset ja pätevyysvaatimukset ovat eri asia. Taideyliopisto myöntää, että tohtorin tutkintoa koskeva edellytys oli jäänyt vahingossa hakuseloitteeseen. Rekrytoitaessa tarkoituksena ei ole ollut poiketa Taideyliopiston henkilöstösäännön tai silloisen rekrytointisäännön taiteelliselle professuurille asetetuista pätevyysvaatimuksista. Taideyliopiston mukaan se tarkistaa tämän tapauksen johdosta rekrytointiprosessiaan ja korostaa hakuilmoituksen laatijoille tehtävän huolellisuuden merkitystä.

3.3

Sovellettavat säännökset ja määräykset

Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Itsehallinnolla tarkoitetaan tässä yhteydessä ennen muuta sitä, että yliopiston sisäisestä hallinnosta päättävät laissa säädetyin rajoituksin asianomaisen yliopiston omat eivätkä valtion yleiset hallintoviranomaiset. Tutkimuksen ja opetuksen vapaus edellyttää, että yliopiston omat hallintoelimet käyttävät päätösvaltaa näillä alueilla ja että yliopistolla on myös asema opettajiensa nimittämisessä. Lakimuutoksen yhteydessä yliopistoille annettiin myös itsenäinen työnantaja-asema ja yliopistojen kaikki palvelussuhteet muutettiin virkasuhteista työsuhteiksi (ks. myös eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö SiVL 4/2013).

Hallintolain (434/2003) 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Vuoden 2009 yliopistolain (558/2009) uudistuksessa katsottiin, että institutionaalisen autonomian lisääminen on tarpeen myös yliopistojen muuttuvien ja monipuolistuvien tehtävien hoitamiseksi. Jo aikanaan vuonna 2008 yliopistolain (säädös 558/2009) valmistelussa keskusteltiin vilkkaasti myös yliopistojen henkilökunnan asemasta (PeVL 11/2009 vp ja PeVL 18/2009 vp ja myös eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausunto dnro 2629/5/08 verkkosivuillamme). Perustuslakivaliokunta on 13.5.2009 todennut nykyistä yliopistolakia käsitellessään, ettei työsuhteessa palvelussuhdetta päätettäessä sovelleta valtion virkamieslain 55 §:n 3 momentissa säädettyä niin sanottua jatkuvuusperiaatetta.

Lisääntyvä autonomia oli lakiesityksen mukaan tarpeen niin akateemisissa, tieteellisissä kuin organisatorisissa ja henkilöstökysymyksissä. Sitemmin eduskunta vahvisti yliopistolain sisällön, jonka puitteissa yliopistoille jäi itsenäistä harkintavaltaa organisatorisissa asioissa. Keskeinen valtion rahoitus on edelleenkin instituutiopohjaista ja rahoituksen periaatteet yliopistojen toimintaan ovat oikeushenkilömuodosta riippumatta samat kaikille yliopistoille.

Yliopistolain 31 §:n 1 momentin mukaan yliopistossa on professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Lain 32 §:n 1 momentin mukaan yliopiston henkilöstön palvelussuhde on työsuhde. Säännöksen 2 momentin mukaisesti työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan. Yliopistolain 33 § 3 momentissa säädetään asiantuntijamenettelystä. Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä määrätään tarkemmin johtosäännössä. Sen mukaan hakijoiden kelpoisuudesta ja ansioista on ennen valintaa pyydettävä lausunto vähintään kahdelta asiantuntijalta. Asiantuntijoiden on annettava lausunto hakijoiden kelpoisuudesta ja ansioista ennen valintapäätöstä, käytännössä hakemuksen yhteydessä ja hakemukseen mennessä, hakijoilla olevan kelpoisuuden ja ansioiden perusteella. Lain edellyttämä asiantuntijamenettely ei voi kohdistua valintapäätöksen jälkeiseen hakijoiden meriittiin. Yliopistolain 30 §:n mukaan yliopistossa sovelletaan hallintolakia niiden hoitaessa

julkista hallintotehtävää. Hallintolain esteellisyyssäännöksiä sovelletaan kuitenkin kaikessa yliopiston toiminnassa. Mainitun lain 28 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohtaa sovelletaan yliopistoon sekä tämän lain 63 §:ssä tarkoitettuun yliopistokonserniin kuuluvaan yhteisöön vain asiassa, jossa yliopiston ja yhteisön edut ovat ristiriidassa keskenään tai jossa asian tasapuolinen käsittely sitä edellyttää.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnon mukaan Taideyliopisto on noudattanut professorin tehtävän täyttämiseksi yliopistolain 33 §:ssä säädettyjä menettelytapoja. Yliopiston rehtori on myös käyttänyt päätösvaltaa tehtävään ottamisesta, kuten yliopistolain 17 §:ssä säädetään. Valintamenettelyn aikaisemmissa vaiheissa esitetty ei ole päätöksentekijää oikeudellisesti sitovaa. Yliopistolain 31 §:n mukaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä määrätään tarkemmin johtosäännössä. Valintamenettelyn osalta ministeriö katsoo, että yliopisto on noudattanut sitä, mitä se on säännöissään asian käsittelemisestä toimitelmassaan määrännyt.

Yliopiston 25.1.2012 päivätty opetus- ja tutkimushenkilöstön rekrytointisääntö ei ole ministeriön mukaan ainakaan kirjaimellisesti määrännyt yliopistolain 31 §:ssä mainituista henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Rekrytointisäännössä mainitaan pätevyysvaatimukset, joita vaaditaan tai edellytetään. Lisäksi rekrytointisäännössä mainitaan hakijoiden ansiot ja soveltuvuus, joita arvioidaan ottaen huomioon hakuselvityksestä ilmenevät professorin erityistehtävät ja toimintaympäristö sekä kielitaitovaatimus. Uudemmassa Taideyliopiston 3.3.2014 voimaan tulleessa henkilöstösäännössä kelpoisuusvaatimusten osalta viitataan laissa tai asetuksessa säädettyihin kelpoisuusvaatimuksiin, mutta muutoin määrätään pätevyysvaatimuksista, joita edellytetään.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että Taideyliopiston tulisi tarkistaa myös nykyisen henkilöstösääntönsä vastaamaan yliopistolaissa säädettyä. Yliopistolain 31 §:n mukaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista määrätään tarkemmin johtosäännössä. Hakijan tulee täyttää kelpoisuusvaatimukset, jotta hän voi tulla otetuksi huomioon tehtävää täytettäessä. Yliopistolain 33 §:n 2 momentin mukaan asiantuntijoiden tehtävänä on nimenomaisesti arvioida hakijoiden kelpoisuutta ja ansioita. Ottaen huomioon Taideyliopiston vastaus selvityspyyntöön ja aikaisemmin rekrytointisäännössä, nykyisin henkilöstösäännössä olevat pätevyysvaatimukset, jää yliopiston tulkinta niiden suhteesta kelpoisuuteen epäselväksi. Yliopistolain mukaisesti tulisi pystyä erottamaan kelpoisuusvaatimukset muista ansioista, jos kelpoisuusvaatimuksia johonkin tehtävään vaaditaan tai edellytetään. Myös hakuselvityksen valintaperusteet -kohtaa tulisi kehittää. Valintaperusteissa tulisi selkeästi olla ilmaistu vaaditut kelpoisuusvaatimukset, jos niitä tehtävään on määrätty, muista ansioista, joilla voi olla vaikutusta tehtäessä valintaa hakijoiden välillä.

Pyysin opetus- ja kulttuuriministeriötä esittämään kantansa myös Professoriliiton lausunnosta (13.2.2014). Professoriliitto oli esittänyt huolensa määräaikaisten perusteista Taideyliopistossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että niin valtion virkamieslain kuin työsopimuslain lähtökohtana ovat toistaiseksi voimassa olevat palvelus- tai työsuhteet. Jo ennen vuonna 2010 toteutunutta yliopistouudistusta käytiin keskustelua valtion virastoina toimineiden Sibelius-Akatemian, Kuvataideakatemian, Teatterikorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun taiteellisten virkojen palvelussuhteen voimassa olosta ja niihin liittyvistä perusteista. Lähtökohtana silloin virkamieslakia tulkittaessa, samoin kuin nyt työsopimuslain mukaan toimittaessa, tuli olla laissa säädettyjen perusteiden täyttyminen, jos henkilö otetaan määräaikaiseen työsuhteeseen.

3.4 Arviointi

Tutkinnot ovat yliopistojenkin työhönotossa virka- ja työsuhteisiin tyypillisiä, ns. muodollisia kelpoisuusvaatimuksia. Yliopistolaissa ei säädetty estettä asettaa kelpoisuusvaatimuksia. Lain 31 § edellyttää päinvastoin, että henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä määrätään tarkemmin johtosäännössä. Lisäksi professoreiden nimitystä koskevissa säännöksissä tehdään ero kelpoisuuden ja ansioiden välillä: "Hakijoiden ja tehtävään kutsuttavien kelpoisuudesta ja ansioista on ennen valintaa pyydettävä lausuntoa...". Tältä osin oikeustila ei muuttunut uutta yliopistolakia säädettäessä (vrt. laki korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä 856/1991, 8 ja 10 § sekä päätökseni 18.12.2009 dnro 3315/4/08). Virkaan voitiin nimittää kutsusta vain henkilö, joka oli siihen kiistatta kelpoinen.

Hakijalta edellytettävät vaatimukset eli kelpoisuusvaatimukset ovat vähimmäisvaatimuksia, jotka valittavan henkilön tulee täyttää. Professorin tehtävään - ei virkaan tai toimeen - voidaan lähtökohtaisesti valita vain kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö, joka on hakenut sitä määrääjassa.

Yliopistolain 33 §:n 3 momentista käy ilmi, että professorin tehtävää täytettäessä arvioidaan hakijoiden "kelpoisuutta ja ansioita". Ansioilla on ymmärrettävä tarkoitettujen kelpoisuusvaatimukset ylittävää näyttää henkilön kyvystä hoitaa menestyksellisesti professorin työsuhteista tehtävä. Professorin tehtävään on tämän vuoksi valittava jatkossakin henkilö, joka täyttää asetetut kelpoisuusvaatimukset ja on kyseisen professuurin tehtäviä ajatellen ansioitunein. Hakuselosteen sananvalintaa voidaan pitää puutteellisenä. "Edellytetään"-termiä ei voida ymmärtää muutoin kuin ehdottomana kelpoisuusvaatimuksena. Hakijoiden vertailu tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensin selvitetään, täyttävätkö hakijat vaaditun kelpoisuuden. Muodollinen kelpoisuus arvioidaan kunkin hakijan osalta erikseen. Sen jälkeen vuorossa on varsinainen nimitysharkinta, jossa vertaillaan kelpoisuusvaatimukset täyttäviä hakijoita keskenään ansioiden perusteella. Yliopistolain uudistuksen myötä uusi oikeushenkilöasema edellytti yliopistoilta laajempaa ja selkeämpää työnantajapolitiikkaa ja yliopistojen välistä yhteistyötä työnantajakysymyksissä (SiVL 4/2013 vp ja vrt. käytännössä <http://www.helsinki.fi/bio/hallinto/henkilosto/professoriksi.html>).

Rehtorin valintapäätös, ehdollinen valinta sekä pätevyöitymisajan asettaminen ovat nähdäkseni hyvän hallinnon takeiden kannalta ongelmallisia. Kun Sibelius-Akatemia oli arvioinut kyseisessä haussa lisäajan myöntämistä pätevyöitymistä varten yliopistolain nojalla, on sitä nähdäkseni pidettävä yliopistolain vastaisena. Kyseisen professuurin hakumenettely ja työsopimus ovat olleet ongelmallisia myös hyvään hallintoon kuuluvan hakijoiden luottamuksensuojan kannalta. Valintapäätös loukkaa lisäksi hakijoiden yhdenvertaisuutta. Lainsäädäntö linjaa syrjinnän kiellosta ja tasapuolisesta kohtelusta työelämässä. Niistä voidaan poiketa vain hyväksyttävästä syystä: esimerkiksi tasapuolisen kohtelun kohdalla ainoastaan silloin kun työtehtävien luonne tai työntekijän asema niin edellyttävät. Valintapäätökseen lisäajasta liittyy ongelmia sekä itse päätöksen sisällön tulkinnanvaraisuuden että päätöksenteon objektiivisuuden ja avoimuuden kannalta.

Yliopistolaissa ja sitä edeltäneessä professorin ja apulaisprofessorin nimityksissä ei ole säännöksiä ehdollisesta valinnasta ja pätevyöitymis- eli respiittiajasta. Myöskään hallituksen esitys yliopistolaiksi ei käsittele sellaisia menettelyjä. Kun säädettiin lakia korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä, luovuttiin nimenomaan tarkoituksella korkeakouluissa vallinneesta respiittiajan käytöstä.

Tuolloin katsottiin, että lisä- tai pätevyöitymisajan myöntäminen pitkittää ja mutkistaa tarpeettomasti virantäyttöä. Sen merkitys viran hakijoille on nykyisin vähäinen. Lisä- ja

pätevöitymisaikaa ei voitaisikaan enää myöntää, vaan hakijoiden ansiot arvioitaisiin hakuajan päättymisajankohtana vallitsevan tilanteen mukaisesti. Kansanmusiikin professuurin hakuselosteen (59/1.12.00/2013) kohdassa 2. Valintaperusteet on käytetty alaotsikkona ansiot -termiä. Tehtävään valittavalta edellytetään korkeatasoista taiteellista pätevyyttä ja kykyä antaa taiteellisen toimintaan perustuvaa opetusta. Lisäksi edellytetään soveltuvaa tohtorin tutkintoa, laajaa verkottumista koulutusalan toimijoihin kansallisesti ja kansainvälisesti sekä kansanmusiikin historian ja tutkimuksen tuntemusta ja kykyä vastata tieteellisestä jatkokoulutuksesta. Pätevyyttä arvioitaessa erityistä painoarvoa annetaan hakijan osaamisen monipuolisuudelle. Opetustaitoa arvioitaessa otetaan huomioon hakijan pedagoginen koulutus, toiminta ja toiminnan tulokset, taito tuottaa yliopistotasosta oppimateriaalia sekä muut pedagogiset ansiot ja alakohmainen tutkimustyö.

Pätevöitymisajan myöntäminen vain valitulle B:lle ja vain tohtorin tutkinnon opintojen täydentämiseksi loukkaa hakijoiden yhdenvertaisuutta ja valintamenettelyn objektiivisuutta. Taideyliopiston menettely on perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen vastainen. Menneinä aikoina jo ennen nykyisentasoista tietoisuutta yhdenvertaisen kohtelun vaatimuksista, jos jollekin hakijalle myönnettiin lisää aikaa hänen pyynnöstään, myös muut hakijat saivat käyttää lisää ajan hyväkseen.

Perustuslain takia (tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus sekä itsehallinto) on ministeriön käytäntönä ollut suhtautua pidättyvästi tieteellisen tutkimuksen, taiteellisen toiminnan ja opetuksen arvioimiseen. Sama koskee myös edellä mainittuja henkilön ominaisuuksia.

Ministeriön lausunnossa on prosessia tarkasteltu erityisesti yliopistolain soveltamisen osalta. Samalla on todettu, että yliopiston sekä johtosäännön määräysten osalta että hakuselosteen valintaperusteet -kohdan osalta henkilöstön valintaan liittyen on kehittämistarpeita.

Professoriksi nimittäminen tapahtuu erityislailla säädettyssä virantäyttömenettelyssä. Yliopistoissa professorien tehtävänä on vaativin opetus, tutkimus ja tutkimuksen johtaminen sekä hallinnolliset ja yhteiskunnalliset palvelutehtävät. Yliopistolain mukaan rehtori päättää henkilöstön ottamisesta. Rehtorin päätös oli ehdollinen, mikä tosiaankin lienee harvinaista, mutta en ole siihen hallintolaista tai muualtakaan löytänyt suoraa kieltoa. Yhdenvertaisuuslaki koskee myös työhönoton valintakriteereitä. Yliopistolain mukaan työsuhde kuitenkin varsinaisesti solmitaan yliopiston ja professorin välisellä työsopimuslain mukaisella työsopimuksella (ks. myös Olli Mäenpää: Yliopistolaki 2009 s. 184–187). Asian ratkaisemisessa on siten olennaista, millaista painoarvoa annetaan Sibelius-Akatemian hakuselosteessakin käyttämille epätarkoille käsitteille pätevyysvaatimuksista ja kelpoisuusvaatimuksista sekä ilmeisesti vahingossa hakuselosteeseen jääneistä termeistä (mm. toimi) ja johtosäännöissä käytetyistä käsitteistä.

Kuten ministeriö lausunnossaan toteaa, yliopistolain 31 §:n mukaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista määrätään johtosäännössä. Kantelijan olisi aikanaan hakijana pitänyt voida luottaa siihen, että professuurin julkisessa täytössä noudatetaan hakuselosteesta ilmeneviä menettelytapoja. Lisäksi yliopiston olisi pitänyt pyrkiä korjaamaan professorin hakumenettelyssä virheensä omatoimisesti ja ripeästi ja näin vähentämään hakijoille asiasta koitunutta haittaa. Taideyliopisto on sinänsä myöntänyt tarpeen täsmentää professuuria koskevaa hakumenettelyä.

Laillisuusvalvonnan kannalta pidän Sibelius-Akatemian menettelyä tämän työsuhteisen professuurin täytössä yliopistolain 30 §:n ja perustuslain 6 §:n 1 momentin näkökulmista lainvastaisena. Yliopisto työnantajana on sinänsä voinut käyttää asiakirjojen mukaan suhteellisen tasavahvoja B:tä ja kantelijaa hakijoina arvioidessaan sille kuulunutta harkintavaltaa. Kuitenkin Taideyliopisto on itsekin myöntänyt sen, että hakumenettelyn

perusteita olisi aiheellista täsmentää. Nähdäkseni työsuhteisen professuurin täyttömenettelyä olisi perusteltua ilmenneisiin ongelmiin ja rehtorille esitettyyn, henkilöstösääntöön liittyntä Professoriliiton lausuntoonkin 13.2.2014 nähden täsmentää.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni moittivan käsityksen Sibelius-Akatemian menettelyn 22.1.2014 lainvastaisuudesta yliopiston tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän yliopistolle jäljennöksen tästä päätöksestäni, joka saatetaan tiedoksi myös Taideyliopiston rehtorille.

Totean kuitenkin, että työsopimuslain (51/2001, muut 1224/2010 ja 1331/2014) puitteissa hakijalla on ollut oikeus erikseen nostaa yhden tai kahden vuoden määräajoissa kanteet työsyrynnästä tai yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 26 §:n 2 momentin perusteella (vrt. <http://www.tyosuojelu.fi/fi/yhdenvertaisuus>). Työhönottotilanteissa vaatimus on kuitenkin esitettävä vuoden kuluessa siitä, kun syrjäytetty työnhakija on saanut tiedon valintapäätöksestä. Oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa muuttaa viranomaisen päätöstä tai purkaa menettelyllisin perustein kahden osapuolen välillä tehtyä työsopimusta.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös opetus- ja kulttuuriministeriölle, joka on valmistellut esityksen yliopistolaiksi. Viittaaan eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 2 momenttiin ja katson, että yliopistolakia olisi perusteltua täsmentää professorin tehtävän täyttämistä koskevien menettelytapojen osalta. Ne ovat jääneet yliopistolain säätämisvaiheessa ilmeisen epäselviksi, vaikka otetaan huomioon erilaisten yliopistojen itsehallintokin. Yliopistouudistuksen vaikutusten jatkoarviointi tulee tehdä uudelleen viimeistään vuonna 2016, kuten eduskunnan sivistysvaliokunta on esittänyt (vrt. MINS 1/2013 vp.).

- - -